

K NOZ § 161:**§ 161**

Kdo právníčkou osobu zastupuje, dá najevo, co ho k tomu opravňuje, neplyne-li to již z okolností. Kdo za právníčkou osobu podepisuje, připojí k jejímu názvu svůj podpis, popřípadě i údaj o své funkci nebo o svém pracovním zařazení.

Komentáře

11/06/2013 / ADMINISTRÁTOR

Důvodová zpráva k § 161 až 167

0 0 7

17/07/2014 / Zuzana Dendisová

Zdroj inspirace: Zákon č. 512...

0 0 0

20/08/2014 / Admin Tým

Pracovní verze návrhu zákona,...

1 0 0

24/09/2014 / Admin Tým

Křížové odkazy

0 0 0

PRACOVNÍ VERZE NÁVRHU ZÁKONA, KTERÝM SE MĚNÍ ZÁKON Č. 89/2012 SB., OBČANSKÝ ZÁKONÍK

20/08/2014 / Admin Tým

Jednání za právníčkou osobu

(rubrika přesunuta před § 163)

§ 161

(text přesunutý ze stávajícího § 165; stávající § 161 přesunut do § 163)

(1) Nemá-li statutární orgán dostatečný počet členů potřebný k rozhodování, jmenuje na návrh toho, kdo osvědčí právní zájem, nebo i bez návrhu, chybějící členy soud na dobu než budou noví členové povoláni postupem určeným v zakladatelském právním jednání, jinak soud jmenuje právnícké osobě opatrovníka, a to i bez návrhu, kdykoli se o tom při své činnosti dozví.

(2) Soud jmenuje právnícké osobě opatrovníka, a to i bez návrhu, jsou-li zájmy člena statutárního orgánu v rozporu se zájmy právnícké osoby a nemá-li právnícká osoba jiného člena orgánu schopného ji zastupovat.

(2) Nebyl-li podán jiný návrh či nelze-li návrhu vyhovět, může soud jmenovat členem statutárního orgánu i bez jeho souhlasu některého ze společníků nebo členů, lze-li to na něm spravedlivě požadovat. Takový člen nemůže ze své funkce odstoupit, může však navrhnout soudu, aby ho funkce zprostil, prokáže-li, že na něm nelze spravedlivě požadovat, aby funkci vykonával.

(3) Nelze-li člena orgánu jmenovat podle odstavce 2, jmenuje ho soud z osob zapsaných do seznamu insolvenčních správců.

(4) Neplní-li člen statutárního orgánu jmenovaný soudem řádně své povinnosti, soud ho bez návrhu nebo na návrh osoby, která na tom osvědčí právní zájem, odvolá a jmenuje nového člena.

(5) Jen soud může odvolat člena statutárního orgánu, kterého do funkce jmenoval; to neplatí, byl-li zároveň povolán nový člen

postupem určeným v zakladatelském právním jednání.

(6) Odměnu a způsob její výplaty určí soud.

K § 161:

Navrhuje se přesunout stávající ustanovení § 165 před rubriku „jednání za právnickou osobu“, resp. dle navrhované změny „jednání právnické osoby“, do § 161, jelikož nijak nesouvisí s jednáním právnické osoby (tedy s externí působností statutárního orgánu), nýbrž je namířeno na interní (rozhodovací) působnost statutárního orgánu.

Navrhuje se dále doplnit, že chybějícího člena statutárního orgánu může jmenovat soud i bez návrhu. Není důvod, aby soud měl při absenci návrhu přistoupit ke jmenování opatrovníka, a nemohl jmenovat chybějícího člena statutárního orgánu, když jmenování opatrovníka představuje mnohem závažnější zásah do nastaveného fungování právnické osoby a také do práv členů nebo společníků. Ostatně i nyní by bylo možné ze zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, dovozovat, že soud mohl člena orgánu právnické osoby jmenovat i bez návrhu. Podle ustanovení § 13 odst. 1 ZŘS se řízení zahajuje i bez návrhu, není-li zákonem stanoveno, že lze řízení zahájit jen na návrh. Ustanovení § 85 ZŘS a násl. upravující řízení o jmenování člena orgánu právnické osoby nestanoví, že by řízení bylo možné zahájit jen na návrh, což u jiných řízení uvádí výslovně. Stávající znění § 165 NOZ lze chápat i tak, že upravuje pouze legitimaci k podání návrhu a zahájení řízení bez návrhu nevyklučuje. K vyloučení pochybností se přesto navrhuje přikročit k jeho výslovnému doplnění v uvedeném smyslu.

Navrhuje se dále upravit, z jakých osob soud člena statutárního orgánu jmenuje, přičemž se umožňuje, aby některé osoby byly jmenovány i bez svého souhlasu, lze-li to po nich spravedlivě požadovat, jako tomu bylo v obchodním zákoníku. Nenalezne-li soud jinou osobu, kterou by mohl členem orgánu jmenovat, jmenuje jím osobu zapsanou v seznamu insolvenčních správců, obdobně jako v případě likvidátora a jako tomu bylo dle obchodního zákoníku.

Navrhuje se stanovit, že soudem jmenovaného člena může odvolat jen soud, čímž se má zabránit situaci, kdy bude (například pro tvrzené porušení povinnosti) z funkce odvolán člen soudem jmenovaný, aniž by došlo k jeho nahrazení členem novým. Výjimka se zakotvuje právě pro případ, kdy je takový provizorní soudem ustavený člen nahrazován členem řádně povoláním; zde zákon nově předpokládá, že bude zároveň (příslušným orgánem dané právnické osoby, nikoliv soudem) odvolán člen jmenovaný soudem, čímž se řeší nejasnost, jež v tomto ohledu dosud existovala (zda jeho funkce zaniká automaticky, zda jej musí odvolat soud či zda tak má učinit příslušný orgán dotčené právnické osoby). Možnost automatického zániku funkce nebylo možno zvolit, neboť by v praxi nefungovala v četných případech, kdy bylo soudem jmenováno více osob a následně byl řádně povolán počet menší, takže není zřejmé, komu má funkce zaniknout a komu ne.

Vzhledem k tomu, že soudem jmenovaného člena orgánu může jinak odvolat jen soud, zakotvuje se právo osoby, která osvědčí právní zájem, navrhnout odvolání, nevykonává-li tento člen orgánu řádně svou funkci. Opět se jedná o podobnou úpravu jako v případě likvidátora.

Navrhuje se doplnit také pravidlo o určení odměny soudem, což opět odpovídá úpravě likvidátora jmenovaného soudem v občanském zákoníku, a také dřívější úpravě v obchodním zákoníku u členů představenstva nebo jednatelů jmenovaných soudem. V opačném případě by u obchodních korporací hrozil výklad, podle něhož soudem jmenovaný člen orgánu vykonává funkci bezúplatně, dokud s korporací neuzavře písemnou smlouvu o výkonu funkce se všemi stanovenými náležitostmi (§ 59 odst. 3 ZOK).

Dále se navrhuje vypustit v odstavci 1 větu za středníkem a odstavec 2, spolu se zrušením oddílu 3 hlavy III části první, čímž dojde k vypuštění institutu opatrovnictví právnické osoby z občanského zákoníku. Záměrem je úpravu přenést do zákona o obchodních korporacích s tím, že se uplatní pouze na společnost s ručením omezeným, akciovou společnost a družstvo. Opatrovník bude koncipován jako řešení dočasné, maximálně na dobu šesti měsíců, a zcela výjimečné. Nepodaří-li se opatrovníkovi obnovit fungování (statutárních orgánů) obchodní korporace, bude následovat její zrušení. Předpokládá se, že opatrovníkem vymezených obchodních korporací bude moci být pouze osoba zapsaná do seznamu insolvenčních správců, přičemž jeho působnost bude podstatně užší než člena statutárního orgánu. Současně se předpokládá zakotvení odpovídající úpravy v zákoně o zvláštních řízeních soudních, například pokud jde o účastenství v řízení.

Nový občanský zákoník totiž zakotvuje vhodnější instituty, které umožní řešit problematiku situaci právnické osoby při menším zásahu do práv společníků nebo členů, a to především možnost soudu jmenovat chybějící členy orgánu, tedy nástroj dříve upravený v obchodním zákoníku po vzoru německého práva, a v krajním případě zrušení právnické osoby soudem. Pro účely soudního řízení lze právnické osobě jmenovat opatrovníka pro řízení.

Ustanovení o opatrovnictví právnické osoby míří na situace neakceschopnosti statutárního orgánu, aniž by dostatečně zohlednilo, že právnická osoba disponuje i nejvyšším a zpravidla i kontrolním orgánem, přičemž oba tyto orgány mohou být plně schopné situaci v právnické osobě vyřešit. Koncept hmotněprávního opatrovníka narušuje základní principy vnitřní organizace právnických

osob. Ta, zvláště u kapitálových obchodních korporací, se vyvinula podle vzoru uspořádání státu, tedy na zásadách „brzd a protivah“ tak, že orgány právnických osob vytváří vůli samotné právnické osoby, která se ne vždy musí shodovat s vůlí jednotlivých členů. Systém je nastaven tak, aby právnická osoba mohla co nejlépe naplňovat svůj účel. Kdyby se do této vnitřně koherentní organizace dostal cizí prvek v podobě opatrovníka, mohl by nabourat celkovou koncepci právnické osoby. Společníci či členové právnické osoby s opatrovníkem pozbývají práva participace na řízení právnické osoby. Jeho dosazení soudem se tak jeví zvláště problematické tam, kde tito společníci či členové neomezeně ručí za dluhy právnické osoby. V tomto případě jsou věřitelé, k jejichž ochraně může institut opatrovníka obecně sloužit, dostatečně chráněni tímto neomezeným ručením.

Je třeba si také uvědomit, že společníci nebo členové nejsou dle stávající úpravy účastníky řízení o jmenování opatrovníka právnické osobě, a nemohou se tak vyjádřit k potřebě jmenování opatrovníka, k jeho osobě, vymezení opatrovníkových práv a povinností, ani se proti usnesení o jmenování opatrovníka odvolat, byť může jít o značně citelný zásah do jejich práva podílet se na řízení právnické osoby, které je jedním ze základních práv tvořících podíl v této osobě.

Za stávající úpravy není také zajištěno, že opatrovníkem bude osoba nestranná, která nebude společnost spravovat v rozporu s jejími zájmy či jinak jednat ke škodě (některých) společníků. Občanský zákoník nedává osobě, která osvědčí právní zájem, ani právo domáhat se u soudu odvolání opatrovníka. Působnost opatrovníka je navíc vymezena velmi široce, když se přiměřeně použijí ustanovení o statutárním orgánu, nevymezí-li ji soud jinak. Společník nebo člen touto de facto nucenou správou prakticky ztrácí jakoukoli kontrolu nad děním v právnické osobě.

Ustanovení opatrovníka tak představuje výrazný zásah do práv společníků nebo členů, v případě účasti na obchodní korporaci i do práv zaručených čl. 11 LZPS, a proto je potřeba ho vždy poměřovat testem proporcionality. Tento zásah nelze odůvodnit ochranou právnické osoby. Trvání právnické osoby je závislé na vůli osob, které tvoří její osobní substrát, přičemž tyto osoby mohou kdykoli rozhodnout o zrušení právnické osoby. Jakkoli tedy nelze zájem právnické osoby ztotožňovat čistě se zájmem osob tvořících osobní substrát, nelze veřejnou moc vynucovat další existenci a činnost právnické osoby proti vůli těchto osob s tím, že vlastnictví podílu zavazuje.

Ustanovení opatrovníka obchodní korporaci může potenciálně představovat omezení svobody usazování a volného pohybu kapitálu (Doležil, T., Havel, B.: Hmotněprávní opatrovník obchodní společnosti letem světem in *Právní rozhledy* 22/2007, s. 818) a i z tohoto pohledu je třeba dbát, aby užití tohoto institutu bylo zcela výjimečným opatřením.

Dle důvodové zprávy k občanskému zákoníku byly důvodem zakotvení úpravy opatrovníka právnické osoby nejasnosti, zda lze právnické osobě opatrovníka jmenovat, a dále důvody praktické. Před účinností nového občanského zákoníku soudy občas (jsou známy dva případy) k ustanovení opatrovníka právnické osobě přistupovaly, nutno však zdůraznit, že odborná veřejnost se k hmotněprávnímu opatrovníku právnické osoby stavěla spíše negativně (Pelikánová, I., Pelikán, R.: Lze ustanovit hmotněprávního opatrovníka akciové společnosti? in *Právní rozhledy* 16/2007, s. 601, či Doležil, T., Havel, B.: Hmotněprávní opatrovník obchodní společnosti letem světem in *Právní rozhledy* 22/2007, s. 818). Zastáncem opačného názoru byl pouze K. Eliáš (Eliáš, K.: Opatrovnictví právnické osoby podle hmotného práva in *Právní rozhledy* 20/2007, s. 727).

K. Eliáš uvádí, že ustanovení opatrovníka připadá v úvahu v situacích zcela mimořádných, při ochromení rozhodovacích procesů v orgánech právnické osoby, zejména statutárních, v kombinaci s nemožností nebo neschopností těch, kdo mají statutární orgán konstituovat nebo reorganizovat, zjednat vlastními silami nápravu, přičemž typově půjde především o dvě situace, spolky organizované na zásadě vůdcovství, které se v důsledku nenadálé události ocitnou bez vůdce, a dále tzv. patové situace v obchodních společnostech, např. společnosti s ručením omezeným, kde dva společníci se stejným počtem hlasů jsou zároveň společně jednajícími jednateli (Eliáš, K.: Opatrovnictví právnické osoby podle hmotného práva in *Právní rozhledy* 20/2007, s. 727).

Oba případy uváděné K. Eliášem ovšem bude zpravidla vhodnější řešit výše uvedenými prostředky. Občanský zákoník (§ 165 odst. 1 NOZ) umožňuje soudu jmenovat chybějícího člena statutárního orgánu obecně, a tedy i spolku. Ve vztahu k patovým situacím v obchodních společnostech, kde ani povinnost loajality nepřiměje společníky ke spolupráci, lze dospět k závěru, že pokud společenskou smlouvou upravili společníci svá hlasovací práva a způsob jednání tak, aby společnost mohla fungovat jen při konsensu společníků, nelze než uzavřít, že pozbytí affectionis societatis lze nejlépe řešit právě zrušením společnosti, a nikoli ustanovením hmotněprávního opatrovníka, který popře společníky ve společenské smlouvě zakotvený princip čtyř očí, nastavený kontrolní systém a fungování založené na shodě. Dodejme navíc, že řešení většiny takových patových situací přinese nový § 212 odst. 2 NOZ, který umožňuje nepřihlížet k hlasům společníka, který svým hlasováním porušuje povinnost loajality.

Lze si však představit, že ve zcela výjimečných případech patových situací v obchodních korporacích (zejména dvoučlenných společnostech s ručením omezeným), kdy je statutární orgán sice obsazen, není ovšem pro rozpory mezi členy schopen rozhodovat ani jednat navenek, případně kdy existuje pochybnost, kdo je vlastně (platně zvoleným a neodvolaným) členem orgánu, může být v zájmu třetích osob, například věřitelů, případně zaměstnanců obchodní korporace, zajistit dočasnou stabilizaci poměrů a pokusit se obnovit normální fungování korporace. Pokud se to však v relativně krátké době nepodaří, nemá smysl dlouhodobě udržovat

nucenou správu a prodlužovat agónii nefungující korporace, naopak je vhodné přistoupit k jejímu zrušení a likvidaci. Funkce opatrovníka právnické osoby by měla být vyhrazena insolvenčním správcům, kteří by měli zajistit, že nedojde k poškození zájmů věřitelů, společníků a členů, a kterým by měla náležet v zásadě prostá správa. Za této situace bude jmenování opatrovníka určitou hrozbou, nikoli nástrojem k poškozování obchodní korporace nebo některých jejích společníků.

V případě ponechání stávající úpravy by soud musel při ustavení opatrovníka posoudit, zda právnická osoba opatrovníka potřebuje, aby mohly být spravovány její záležitosti nebo hájena její práva (při existenci nejrůznějších pojetí zájmu právnické osoby, když navíc obě podmínky jsou velmi neurčité), zvážit, zda rozpory mezi společníky jsou pouze dočasného rázu, zvolit vhodnou osobu opatrovníka, vymezit jeho práva a povinnosti a především dohlížet na řádný výkon funkce opatrovníka (což bude obzvlášť náročné, půjde-li o velkou obchodní korporaci). Mimo jiné se tu otevírá značný prostor pro spory o náhradu škody vůči státu.

Z výše uvedených důvodů se navrhuje ustanovení upravující opatrovnictví právnické osoby vypustit z občanského zákoníku a zakotvit opatrovnictví v upravené podobě v zákoně o obchodních korporacích.

Přechodné ustanovení:

Jmenoval-li soud před nabytím účinnosti tohoto zákona právnické osobě opatrovníka, opatrovnictví zaniká nejpozději uplynutím dvou měsíců od nabytí účinnosti tohoto zákona. To neplatí pro opatrovníka v řízení podle zvláštního zákona.

(v poznámce pod čarou odkaz na § 29 a násl. OSŘ)

Oddíl 3

Opatrovnictví právnické osoby (§ 486–488)

§ 486

(1) Soud jmenuje opatrovníka právnické osobě, která to potřebuje, aby mohly být spravovány její záležitosti nebo aby mohla být hájena její práva.

(2) Opatrovníkem právnické osoby může soud jmenovat jen osobu, která splňuje podmínky stanovené pro způsobilost být členem statutárního orgánu. Přestane-li opatrovník tyto podmínky splňovat, oznámí to soudu bez zbytečného odkladu. Dozví-li se soud, že opatrovník uvedené podmínky nespĺňuje, nahradí ho bez zbytečného odkladu novým opatrovníkem.

§ 487

(1) Pro práva a povinnosti opatrovníka právnické osoby platí obdobně ustanovení o právech a povinnostech člena statutárního orgánu. Působnost opatrovníka se přiměřeně řídí ustanoveními o působnosti statutárního orgánu.

(2) Soud opatrovníku uloží, aby s odbornou péčí usiloval o řádné obnovení činnosti statutárního orgánu právnické osoby; je-li toho třeba, soud působnost opatrovníka dále vymezí s přihlédnutím k působnosti dalších orgánů právnické osoby, popřípadě i k právům společníků.

K § 486 až 488:

Současně se změnou § 165 NOZ se navrhuje vypustit oddíl 3 hlavy III části první, opatrovnictví právnické osoby, z důvodů uvedených v důvodové zprávě k ustanovení § 165 NOZ.

Diskuze

[1] - / 22. 8. 2014 / JE ZRUŠENÍ OPATROVNICTVÍ PO NUTNÉ?

Důvodová zpráva předkládá pouze argumenty, proč není opatrovnictví PO potřebné. (Dodejme, proč není potřebné podle názoru autora novely.) Je ale nějaký objektivní důvod, proč by v tom zákoně nemohlo zůstat? Vadí tam něčemu? Ano, v minulosti se nepoužívalo. To může být způsobeno částečně tím, že nebylo potřeba. A nebo taky tím, že jsme ho v zákoně neměli. Ale praxe třeba objeví nové situace, kdy bude takový institut potřebný a užitečný. A nebo taky ne, ale to se dozvíme až za pár let, ne za 7 měsíců.